

SMÅ BARNES KOMMUNIKATION I DEN FRIA LEKEN PÅ FÖRSKOLAN

Kandidat
Examensarbetet i lärarprogrammet

Julieta Falcon

2014

INSTITUTIONEN FÖR PEDAGOGIK, HÖGSKOLAN I BORÅS



HÖGSKOLAN I BORÅS
INSTITUTIONEN FÖR PEDAGOGIK

Arbetets art: Lärarprogrammet, inriktning mot Förskola och Förskoleklass 210 högskolepoäng.
Examensarbete ”Att utforska pedagogisk verksamhet II”, 15 högskolepoäng i utbildningsvetenskap.

Utgivningsår: 2014

Svensk titel: Små barns kommunikation i den fria leken på förskolan

Engelsk titel: Pre school Children's Kommunikation

Nyckelord: kommunikation, småbarn, samspel, lek, lärande, omgivning

Författare: Julieta Falcon

Handledare: Lena Tyrén

Examinator: Mary-Anne Holfve-Sabel

Sammanfattning

Bakgrund

I den fria leken kommunicerar små barn med varandra genom olika kommunikationssätt. De förmedlar budskap och avsikter och det förutsätter att barn har en förståelse för andra barns sätt att kommunicera. Bland annat kommunicerar små barn med hjälp av verbal och icke verbal kommunikation. När yngre barn kommunicerar gör de det med hela sin kropp och uttrycker sina känslor och tankar med hjälp av kroppsspråk såsom beröring och imitation. Små barn använder även ord för att uttrycka det inre talet.

Syfte

Studiens syfte är att undersöka små barns kommunikation i den fria leken på förskolan.

Metod

I studien används observationer i form av löpande protokoll. Observationerna genomfördes under den fria leken på förskolan.

Resultat

I resultatet av denna undersökning visar att små barn använder språket genom olika uttrycksätt i den fria leken, såsom beröring och imitation. Beröring uppstår när små barn har en fysisk kontakt och använder kroppen till hjälp för att kommunicera med barn och vuxna. Imitationen visar sig i att små barn härmar varandras rörelser för att kommunicera med sin omgivning. Genom leken erövrar små barn förståelse för sina kamraters intentioner och avsikter vid olika situationer där känslor och upplevelser uttrycks i ord i den fria leken.

Innehåll

Inledning.....	1
Bakgrund	2
Socialt samspel.....	2
Kommunikation.....	2
Verbal kommunikation.....	3
Icke verbal kommunikation.....	3
Pedagogens roll i kommunikation.....	3
Teoretisk ram.....	5
Kommunikation ur ett sociokulturellt perspektiv.....	5
Imitation	5
Metod och genomförande.....	6
Val av metod	6
Observation som redskap	6
Urval och genomförande	7
Analys/bearbetning.....	7
Etik	8
Tillförlitlighet och giltighet.....	9
Resultat.....	9
Verbal kommunikation.....	9
Icke verbal kommunikation.....	10
Kommunikation genom beröring	11
Kommunikation genom imitation	12
Diskussion	15
Verbal kommunikation.....	15
Kommunikation genom beröring	15
Kommunikation genom imitation	16
Metoddiskussion.....	17
Didaktiska konsekvenser.....	17
Fortsatt forskning	17
Avslutning	17
Referenser.....	20

Bilaga 1	22
Bilaga 2	23

Inledning

Som blivande förskollärare har jag under min utbildning gjort min verksamhetsförlagda utbildning i olika förskolor. Det här har gjort att jag har fått ett ökat intresse i hur små barn kommunicerar med andra barn och vuxna på förskolan. Jag har då fascinerats av barns olika sätt att kommunicera med varandra även om de är små och inte har det talade språket fullt ut. Oavsett om de kommunicerar verbalt eller icke verbalt har jag upplevt att barnen ständigt försöker berätta något, få kontakt med andra barn och söka bekräftelse. Min undersökning grundar sig i att människan är en kommunicerande varelse som vill förmedla sig och interagera på olika sätt. Det lilla barnet samspelar med andra barn och vuxna för att skapa mening och förståelse för olika situationer som uppstår i den fria leken på förskolan. All kommunikation sker via någon form av språk och är en grundförutsättning för att kunna lära. Språket är både en informations- och kulturbärare och människan kan med hjälp av händer, huvud, armar, ansikte och kroppen kommunicera med omgivningen. Läroplanen för förskolan (Lpfö 98 reviderad 2010, s.6) står det att;

Barnen ska få möjligheter att utveckla sin förmåga att iaktta och reflektera. Förskolan ska vara en levande social och kulturell miljö som stimulerar barnen att ta initiativ och som utvecklar deras sociala och kommunikativa kompetens.

Det är med hjälp av språket som människan har möjlighet att utveckla sin identitet. Vilket leder till en samhörighet, som människor knyter samman tack vare språket. Det är pedagogen som ska skapa förutsättningar och möjligheter att utveckla barnets tal, språk och kommunikation. Dessa aspekter är viktiga att känna till i sitt uppdrag som förskollärare.

Syfte

Studiens syfte är att undersöka små barns kommunikation i den fria leken på förskolan.

Bakgrund

I en undersökning av barns kommunikativa samspel finns en mängd aspekter att ta hänsyn till. Jag här i detta kapitel valt att beskriva socialt samspel, kommunikation, verbal kommunikation, icke verbal kommunikation och pedagogens roll i kommunikation.

Socialt samspel

Redan vid födseln kommer små barn i kontakt med andra människor genom socialt samspel. Brodin & Hylander, (1999, s. 39) visar att barnet är en kunskapssökande individ som redan vid födseln söker kontakt och vill skapa mening. Brodin & Hylander, (1999, s. 20) skriver om Daniel Sterns teori om små barns utveckling. Det lilla barnet har en medfödd vilja att kommunicera med sin omgivning, det finns ett samspel rent utvecklingsmässigt mellan biologi och psykologi, kropp och själ, samt mellan arv och miljö hos barnet. Barnet är en unik personlighet och att det är i ett bekräftande samspel med andra som barnet utvecklas till en egen individ. Även Brodin & Hylander, (1999, s.40) skriver att det är ytterst viktigt med en relation och barn behöver ett ömsesidigt samspel mellan den vuxna och barnet för att utveckla ett socialt samspel. Den vuxna är den som bekräftar barnet genom stimulering för att utveckla barnets unika självständighet och personlighet.

Knutsdotter Olofsson (2009, s 76) beskriver att barns sociala kompetens utvecklas genom leken. Det är i leken som barn lär sig att leva med andra människor, skratta med andra, bli arga utan att slåss, gråta utan att anklaga. Knutsdotter Olofsson skriver när ett barn leker utvecklas en lekförmåga som leder till att barnet kan sätta sig in i den andres situation och därmed utvecklas den empatiska förmågan. Knutsdotter Olofsson (2009, s. 87) menar vidare att i leken utvecklar barnen sin förmåga till kommunikation på olika nivåer. De lär sig bland annat att förstå varandra och behärska det talade ordet. Barn skapar därmed en medvetenhet och förståelse för varandras olika behov genom leken. Tack vare detta kan barnen därutöver utveckla sin medvetenhet till en högre nivå och tänka utifrån ett annat perspektiv.

Kommunikation

Evenshaug & Hallen (2001, s. 91) beskriver kommunikation som ett sätt att förmedla något, en slags överföring, som tolkas och förstås av andra. Evenshaug & Hallen (2001, s. 92) menar att för att en kommunikation ska äga rum krävs en sändare och en mottagare. Där det är två parter som förstår vad som förmedlas såsom varandras intentioner, avsikter och budskap. För att barnen skall förstå varandras meningar krävs en medvetenhet och förståelsen över det som sägs och tas upp. Evenshaug & Hallen (2001, s. 78) menar att språket är ett viktigt redskap att kommunicera med sin omgivning. Knutsdotter Olofsson (2009, s 77) visar hur avgörande och viktigt kroppsspråk är för barn för att de överhuvudtaget ska kunna skapa en förståelse över vad som förmedlas. När barn leker utvecklar barnen sin förmåga till kommunikation. De använder dels verbal kommunikation och dels icke verbal kommunikation, det vill säga de använder ord och kroppsspråk.

Verbal kommunikation

Genom att sätta ord på upplevelser, känslor och tankar kan människor kommunicera med andra. Svensson (2009, s. 13) visar att barns verbala kommunikation handlar om att uttrycka sig och bygger på ett samspel mellan den talande och den lyssnande. Det är i detta skede som små barn håller på att upptäcka det verbala språket och de väljer således ett ord som de tidigare hört i samband med föremålet. Svensson (2009, s.68) menar att de första orden inte behöver vara ord som finns i vuxnas språk utan de har sitt egna språk till en början och använder ord som ”gaga” då de benämner något. Ett annat exempel kan vara ”brhum” på samma sätt använder barn ord som föreställer en bil och så vidare. Svensson (2009, s. 78-79) visar att den sociala samvaron är mycket betydelsefull för barnets språkliga utveckling. Ju mer ord barn möter desto rikare blir deras ordförråd till skillnad från att småbarn inte vistas i språkliga omgivningar.

Icke verbal kommunikation

Små barn använder kroppsspråket för att kommunicera med andra barn eller vuxna. I icke verbal kommunikation beskriver Evenshaug & Hallen (2001, s. 92) att små barn kommunicerar bland annat till exempel känslomässiga uttryck såsom kroppsspråk. Evenshaug & Hallen menar vidare att finns forskningsresultat som visar att kroppsspråket tillhör icke verbal kommunikation där små barns kommunikation utgörs av olika slags rörelser med kroppen. Evenshaug & Hallen (2001, s. 90) visar att icke verbal kommunikation står för tankar, upplevelser och känslor som utgörs av beröring och imitation. Samtidigt menar Løkken (2003, s. 30) att små barns icke verbala kommunikation synliggörs när små barn använder olika slags kommunikativa uttryck. Hon beskriver begreppet ”Toddlerkultur” (0-2 år) som handlar om små barns sociala och dagliga umgänge i på förskolan. Därför använder hon ordet toddler svensk översättning ”den som tultar” som vilar på en utpräglad kroppslig grund särskilt att barn använder kroppen för att skapa relationer. Vidare menar Løkken (2003, s. 31) att små barn kommunicerar med hela sin kropp då de använder mimik, beröring, gester och blickar för att göra sig förstådd och för att förstå andra. Det är tack vare genom kropp, tanke och känsla som barn uppfattar och förstår varandra.

Pedagogens roll i kommunikation

Pedagogerna har en stor roll i hur de gör sig förstådda och huruvida de arbetar för att kunna nå alla barn. Pedagogerna behöver skapa relationer till varje barn för att kunna förståelse. Pedagogerna på förskolan behöver hitta en egen strategi i hur de ska skapa en relation till barnet på förskolan. Hagström & Broberg (2012, s. 24) visar att för små barn (0-3 år) är det extra viktigt att pedagoger är lyhörda och intresserade av att möta små barn i leken. I läroplanen för förskolan (Lpfö 1998 rev 2010, s. 9) står det att:

”Barn söker och erövrar kunskap genom lek, socialt samspel, utforskande och skapande, men också genom att iaktta, samtala och reflektera”.

(Lpfö1998 rev 2010, s. 9)

Pedagogen har stor betydelse i hur de möter små barns kommunikation på förskolan. Öhman (2003, s. 178) skriver att pedagogens uppgift är att skapa en relation som baseras på tillit och trygghet på förskolan. Det är viktigt att pedagoger skapar trygga förutsättningar för små barn att trivas. En trygg och positiv kontakt leder till att barn vågar uttrycka sig i olika sammanhang. När små barn känner sig trygga är det lättare för dem att skapa en kommunikation med andra barn och vuxna. Hon menar vidare att när barnet trivs på förskolan ökar dessutom barnets förutsättningar att utvecklas som individ genom lek. Till exempel att pedagogerna tar vara på barns nyfikenhet och lust att lära i den fria leken. Små barn är utforskande individer beskriver Knutsdotter Olofsson (2009 s. 84-85). Hon lyfter fram att barn tränar att kommunicera i den fria leken. Den fria leken har en stor betydelse för barns kunskaper i det sociala lärande. Därför är det viktigt att pedagoger ger möjligheter för barnet att utvecklas och utmanas på ett lustfyllt och stimulerande sätt.

Doverborg & Pramling Samuelsson (2000) beskriver hur förskolan ska främja språkutvecklingen på ett sätt där varje barn gynnas.

Vi kan aldrig som pedagoger tala om för barn hur de skall tänka, men vi kan ställa barn inför konkreta problem, där de utifrån tidigare erfarenheter och kunskaper upptäcker nya och mer avancerade lösningar. (Doverborg & Pramling Samuelsson 2000,s. 15)

Ovanstående citat visar att pedagogen aldrig kan tala om hur ett barn ska tänka utan kan däremot erbjuda redskap och material som hjälp till att finna och söka svar. Det vill säga att det finns olika vägar till att komma fram till ett och samma svar. Ett sätt att främja små barns språkutveckling är genom att ställa dem inför konkreta problemlösningar där de själva kan reflektera och resonera. Alla barn har olika slags erfarenheter och kunskaper vilket gör att de resonerar och kommer fram till en egen tolkning. Det är pedagogerna som skapar möjligheter och förutsättningar för småbarn att erövra nya kunskaper, och att ta vara på dessa och uppmuntra till att våga söka nya utmaningar. Ett sätt att väcka barns intresse är genom lustfyllt lärande och att eftersträva efter att fånga deras nyfikenhet. Där de kan använda sina kunskaper då de ställs inför konkreta problem. Det är viktigt att pedagogerna arbetar och presenterar det på ett sätt som väcker barns lust och nyfikenhet i att vilja lära sig.

Teoretisk ram

I det här kapitlet kommer jag att behandla Vygotskijs syn på hur människan kommunicerar med sin närmaste omgivning i ett social, kulturell och historisk miljö, enligt Säljö (2000).

Människor lär i sociala sammanhang där de utbyter ord med varandra. Jag har valt att dela in den teoretiska ramen i två olika avsnitt som beskriver Vygotskijs syn på kommunikation. Den första är kommunikation ur ett sociokulturellt perspektiv. Den andra är små barns imitation.

Kommunikation ur ett sociokulturellt perspektiv

Människor kommunicerar i samspel med sin omgivning Evenshaug & Hallen (2001, s. 138) skriver att barn kommer till världen med bara ett fåtal grundläggande mentala funktioner bland annat människans minne. Det är i minnet det lagras kunskaper och erfarenheter hos små barn som gör att tänkandet utvecklas därefter. Allt barnet möter och erfar ligger till grund i hur de resonerar och utvecklas i sitt eget tänkande. Kommunikation och samspel mellan människor utvecklas tidigt. Enligt Svensson (2009, s. 33) är barns språk från början socialt och en medfödd vilja av att kommunicera med sin omgivning. Svensson (2009, s. 31) framhåller att människan behöver andra individer att spegla sig i för att utvecklas, såväl socialt och kognitivt. Detta utvecklas mycket tidigt där små barn samspelar med sina föräldrar eller med sin närmaste omgivning. Eftersom barn lär och skapar erfarenheter i relation till andra människor uppstår även ett kunskapsbyte det vill säga att en människa utbyter ett inflöde av kunskap genom att interagera och kommunicera med andra. Detta gör att människan i sin tur skapar en ökad medvetenhet i den värld de lever i. Det är människor som överför specifika värderingar och beteenden. Barn lär och tänker utifrån kulturen som finns i vår omgivning. Vygotskij (1995) menar att all utveckling sker i relation till andra människor eftersom en människa tolkar och förstår sin omgivning med hjälp av språket. Vygotskij beskriver att små barn är nyfikna och aktiva människor som söker kommunikation med sin omgivning. Han menar att människor behöver verktyg för att kommunicera bland annat är språket är ett viktigt redskap i den kognitiva utvecklingen. Evenshaug & Hallen (2001, s. 139) visar att kommunikation är en spegling av tänkandets utveckling detta synliggörs när barn ”pratar med sig själv”. Då det inre talet kommer fram skapas ett verbalt tänkande. Det är språket som utvecklar tänkandet och tankarna börjar bli uttalade. Ett exempel på det här är när barnen leker där de uttrycker sina tankar genom talet.

Imitation

Vygotskij (1995) hävdar att barn imiterar sina kamrater på förskolan främst i leken. Han beskriver imitation när barn lär sig ett beteende genom att härma någon annan. Barn utvecklas genom imitationsinlärning, samarbete och lek. Genom lek erövrar barn nya kunskaper och erfarenheter vilket leder till utveckling i sociala relationer. Evenshaug & Hallen (2001, s. 121) menar att genom kopiering av andras handlingar når små barn fram till föreställningar eller inre representationer av olika händelser. När små barn lär känna sina kamrater i förskolan möter de

nya sociala utmaningar som lockar till samspel, till exempel när ett barn kommunicerar med kroppen såsom rörelse, pekning och gester. Vygotskij (1995) och Lindahl (1998, s. 25) framhåller att barn utvecklar ett samarbete genom imitation. Barn imiterar för att skapa sociala relationer. Hon menar vidare att små barn behöver andra barn för att kunna utvecklas intellektuellt och socialt, ett exempel på detta är när små barn imiterar andra barn. Lindahl (1998) skriver att Vygotskij betonar att mycket av det vi lär oss, lär vi oss av andra och nyckeln till socialt lärande är förmågan att imitera. Detta uppstår i samband med kommunikation och i den fria leken på förskolan.

Metod och genomförande

I detta kapitel redogör jag för de metoder som används. Vidare beskriver jag urval och genomförande, analys och etiska aspekter som beaktats i undersökningen.

Val av metod

I min undersökning har jag valt att använda kvalitativ metod. Fältarbete som kännetecknar kvalitativ metod söker upp människor, situationer och platser för att exempelvis observera människan i deras verksamhet. Thurén (2007, s. 22) menar att den kvalitativa metoden innebär att man drar allmänna, generella slutsatser och bildar en tolkning ifrån empirisk fakta. Det är fakta av insamlad data som noggrant tolkas och identifieras. Den kvalitativa forskaren vill undersöka olika samband samt kunna se ett mönster av helheten.

Jag valde den kvalitativa metoden eftersom den metoden passar min undersökning, där jag analyserar och tolkar fram ett resultat.

Observation som redskap

Jag är intresserad av små barns kommunikation i den fria leken på förskolan. För att ta reda på detta valde jag observation som metod i min undersökning. Rubinstein & Wesén (1986, s. 11) anser att en kvalitativ observation är att samla in data som är en planerad och medveten process av forskaren själv. När en observation ska genomföras är det viktigt att tänka på vad som observeras, hur observationen ska registreras, och hur observatören ska förhålla sig. Genom att förhålla sig till dessa frågor underlättar det för observatören att få en direkt inblick i verksamheten.

Jag valde löpande protokoll vid genomförandet av observationerna. Dovemark (2007, s.138) tar upp observation som en kvalitativ forskningsmetod där fokus ligger på vad som händer under processen. Observatören samlar in viktigt material med hjälp av papper och penna, skriver ner vad som händer under den specifika avsatta tiden för observation. Jag hade inga direkta frågor utan jag valde att fokusera på barns kommunikativa uttrycksätt. Stukát (2005, s. 49) menar att observation i form av löpande protokoll handlar om att skriva ner så mycket så möjligt under en bestämd tidsperiod där syftet är att tolka, registrera vad som sker. Det är det insamlade

materialet som sedan gör det möjligt för observatören att så småningom förstå resultaten av det som registrerades vid observationen. Kihlström (2007, s. 34) visar att fördelen med löpande protokoll är att kunna gå tillbaka till det nedskrivna i lugn och ro, och finna mönster och se helheten och skapa en förståelse.

Kihlström (2007, s. 34) menar att nackdelen med observationer kan vara att ens egna värderingar om vad som är rätt eller fel påverkar ens uppfattning. Hon menar att observatören får tänka "här och nu" och inte låta sig vilseledas av annat utan att tänka på vad som sker just i stunden som observeras och inget annat. När jag genomförde mina observationer lade jag mina egna värderingar åt sidan för att inte påverka resultatet av mina observationer. Jag förhöll mig genom att vara neutral och att inte ha förutfattade meningar eftersom detta också kunde påverka resultatet negativt. Något jag även tog i beaktning var att det kunde bli fokus på skrivandet så man tappar viktig information på vägen. För att inte bli distraherad och tappa koncentrationen fokuserade jag mig på den stunden observationerna pågick.

Urval och genomförande

Mina observationer genomfördes på en förskola. På avdelningen fanns 14 barn i åldrarna ett till tre år inskrivna och tre pedagoger som arbetade heltid. Jag började min undersökning med att kontakta förskolan genom ett telefonsamtal och frågade om det var möjligt för mig att göra min undersökning. Efter att jag talat med personalen åkte jag till förskolan och lämnade ut blanketter med information till pedagogerna och till föräldrar/vårdnadshavare. I mitt brev till föräldrarna var jag noga med att förklara att det var fullt frivilligt att låta sina barn delta samt att jag behövde deras godkännande om deras barn fick delta i undersökningen (se bilaga 1 och 2). Observationerna genomfördes i lekrummet. Där fanns olika slags redskap och material samt en liten myshörna med stora kuddar. På väggen fanns hyllor med böcker i barnens höjd så att de själva kunde ta böckerna. Det fanns även bord och stolar. Rummet hade en dockvrå, garage med bilar, duplo lego, kaplastavar, djur med bondgård och en läshörna. En del barn fick gå ut och några stannade inne med mig och en pedagog. Personalen var tillmötesgående och anpassade sin verksamhet under den tiden jag behövde vara där för att göra mina observationer. Jag använde mig av observationer i form av löpande protokoll under 15 tillfällen och varje observation varade 5-10 minuter per gång.

Analys/bearbetning

När jag observerat färdigt försökte jag se ett samband i de genomförda observationerna. Jag skrev ner i form av löpande protokoll med papper och penna. Jag sökte likheter för att se om det fanns något samband i små barns kommunikation i den fria leken på förskolan. För att få en inblick i det insamlade materialet använde jag olika färger på de olika teman. Utifrån detta fick jag fram ett resultat. Det är viktigt att skaffa en översiktlig bild av helheten av den insamlade informationen som observatören fått fram under analysarbetet. I min analys av materialet

försökte jag att identifiera, synliggöra och beskriva vad de olika observationerna visade. Mitt insamlade material har särskilt varit till fördel eftersom jag har kunnat jämföra och gå tillbaka för att analysera materialet gång på gång. Det var en fördel för att jag skulle kunna förstå hur barnen kommunicerar i den fria leken.

Etik

Innan jag började min studie, tog jag hänsyn till etiska regler som gäller vid empiriska undersökningar. Vetenskapsrådet (2011) har fyra krav som skall följas och respekteras. Det är informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet. Dessa krav måste varje forskningsprojekt ta hänsyn till för att kunna genomföra en undersökning som skyddar de berörda.

Informationskravet innebär att informera de berörda om undersökningens syfte (Vetenskapsrådet 2011). I ett missivbrev (bilaga 1) har jag informerat att jag skulle ta hänsyn till de fyra allmänna huvudkrav på forskningen. Jag delade ut information till föräldrar/vårdnadshavarna om att jag under en period skulle observera barnen på avdelningen. Jag informerade också att jag inte skulle använda riktiga namn. Att jag skulle följa de etiska regler som gäller och vad som förutsätts av mig för att genomföra undersökningen.

Samtyckeskravet innebär att det krävs ett medgivande från föräldrar/vårdnadshavarna för att genomföra dessa observationer. För att genomföra undersökningen behöver de berörda få informationen om deltagande personers rätt att själva bestämma i deltagandet av undersökningen. Vilket är frivilligt samt att de har all rätt att närsomhelst avbryta sin medverkan (Vetenskapsrådet 2011). Jag lämnade ett missivbrev till föräldrar/vårdnadshavarna samt en medgivarblankett där de fick skriva under. Innan jag genomförde mina observationer behövde jag ett samtycke från föräldrar eller annan vårdnadshavare ifall barnet skulle få delta i studien och detta gjorde de genom att skriva under i missivbrevet (se bilaga 1 och 2). Där stod även mitt e-postadress och telefon nummer ifall de skulle ha några frågor angående observationen.

När jag samlade in barnens medgivarblankett fick jag 12 godkännanden från vårdnadshavarna.

Konfidentialitetskravet innebär att uppgifter om de deltagarna i undersökningen skall bevaras på ett sådant sätt att obehöriga inte kan ta del av den (Vetenskapsrådet 2011). Inga personuppgifter publiceras och inga riktiga namn kommer att redovisas i min undersökning. Jag informerade att jag använder påhittade namn i undersökningen.

Nyttjandekravet handlar om att materialet endast får användas för forskningsändamål (Vetenskapsrådet 2011). All information jag fick fram under min process används enbart i denna undersökning.

Tillförlitlighet och giltighet

Kihlström (2007, s. 164) och Thurén (2007, s. 26) beskriver att giltighet handlar om att studera det man avser att undersöka, och att det är väl förankrat med syftet. Alltså att forskaren har till syfte att studera det som undersöks. För att besvara mitt syfte i min undersökning valde jag observation som metod i form av löpande protokoll. Jag förberedde mig genom att tänka ut i vilket rum jag skulle genomföra mina observationer. Eftersom jag behövde vistas i barnens närhet valde jag att observera i det största rummet på avdelningen på förskolan. Rummet hade en stor yta som gjorde att jag kunde sitta en bort för att skriva ner med papper och penna samtidigt som jag inte störde barnen. Efter genomförda observationer gav det mig värdefull data att arbeta vidare med detta tyder på en hög tillförlitlighet. Kvale (1997, 68) menar att för att giltighet skall gälla i undersökningen är det viktigt att kontrollera och ifrågasätta de kunskaper som framkommer i undersökningen. Jag har jämfört tolkningar av observationerna och sökt efter likheter och sammanhang av helheten av mitt insamlade material. Jag har analyserat resultatet och kunnat gå tillbaka till mitt insamlade material som också tyder på tillförlitlighet.

Resultat

Verbal kommunikation

I mina observationer framgår flera typer av kommunikationssätt. Små barn sätter ord på upplevelser, känslor och tankar när de ”pratar med sig själva”. Det inre talet träder fram vilket bidrar till att barn utvecklar språket. Det här kommer till uttryck när Lisa får syn på en docka som ligger naken på golvet.

Lisa 2 år kör runt med en barnvagn. Lisa ser en docka som ligger naken på golvet. I samma rum befinner sig 3 flickor en bit bort.

Lisa ser att det ligger en docka på golvet och tar upp den.

Lisa - ohh stackarn.

Lisa - fryser du?

Och lägger dockan i barnvagnen och hämtar kudde och filt till dockan. Hon tittar sig omkring och söker vad som kan tänkas sig trösta dockan eftersom dockan varit i golvet helt naken.

Lisa - duktig tjej!

(utdrag från observation 1 den 2 dec klockan 14.00)

Verbal kommunikation visar sig i att Lisa tröstar dockan och uttrycker sina tankar och känslor i ord bland annat att det upplevs kallt för dockan som inte har några kläder på sig. Lisa relaterar det utifrån en verklig situation i hur det är att frysa. Knutsdotter Olofsson (2009, s. 87) menar

vidare att i leken utvecklar barnen sin förmåga till kommunikation till exempel det talade ordet. Hon menar att små barn alltså skapar en medvetenhet och förståelse för varandras olika behov genom leken. Tack vare detta kan barnen därutöver utveckla sin medvetenhet till en högre nivå och tänka utifrån ett annat perspektiv då Lisa har förmågan att sätta sig i den andres situation. Svensson (2009, s. 13) menar att småbarn uttrycker känslor och tankar i ord för att visa hur de upplever en situation. Exempelvis när Lisa går och hämtar en kudde och filt för att trösta och värma dockan eftersom dockan saknade kläder. Anledningen till att Lisa handlar som hon gör är för att dockan ska slippa frysa. Lisa visar sin erfarenhet i att inte ha tillräckligt med kläder, det leder till att man fryser och att det blir kallt om kroppen.

Ett annat exempel där kommunikation visar sig är när Rosita ”pratar med sig själv” och erfar hur det är om hur det är att vara hungrig och uttrycker det inre talet.

Rosita sitter på en stol och matar en docka. Hon tar fram en napp, nappflaska, pipmugg och kläder. Hon förbereder allting, och tar fram nappflaskan och börjar mata med flaska.

Rosita - ”gott”

Rosita - ”mätt”

Rosita - ”varmt”

(utdrag från observation 2 den 3 dec klockan 10.50)

I denna observation kommer verbal kommunikation till uttryck när Rosita pratar med dockan samtidigt som hon förbereder maten. Rosita uttrycker sig i ord för att visa det hon tänker för dockan om hur det känns att vara hungrig. Efter ett tag frågar hon dockan hur maten smakar ifall det är varmt eller inte. Lisa kommunicerar med dockan för att visa för henne att hon anstränger sig för att dockan inte ska gå hungrig. Knutsdotter Olofsson (2009, s. 88) menar att i leken utvecklar barnen sin förmåga till verbal kommunikation. Rosita utvecklar det verbala talet samtidigt som hon utvecklar sitt tänkande. Precis som Vygotskij (1995) menar att barn pratar med sig själva när de leker där barnet pratar högt likaså talet styr barns tänkande och detta uttrycks genom språket. Ett exempel på detta när Rosita frågar om dockan är mätt och så vidare. Rosita söker bekräftelse för att försäkra sig att dockan är mätt.

Icke verbal kommunikation

Observationerna visar att små barns icke verbala kommunikation kommer till uttryck genom beröring och imitation. På en och samma observation kan dessa två uttrycksätt utmärka sig på följande sätt.

Kommunikation genom beröring

Observationerna visar att små barn kommunicerar genom beröring. Små barn skapar relationer med hjälp av beröring. Løkken beskriver begreppet ”Toddlerkultur” (0-2 år) som handlar om små barns sociala och dagliga umgänge på förskolan. Barn använder alltså beröring till hjälp när de kommunicerar med sin närmaste omgivning såsom andra kamrater och vuxna.

Detta visar sig då Astrid 2 år bygger med kaplastavar med David 3 år. Här syns det hur Astrids kommunikation utgörs av beröring.

Astrid smeker hans hår och klappar sedan på hans axel samtidigt som hon tittar på David.

David bryr sig inte om det och bägge fortsätter att bygga vidare. Astrid smeker hans hår igen för andra gången. Denna gång visar David att han inte längre vill att hon ska röra hans hår och flyttar på sig och nickar och skakar på huvudet. Astrid låter bli och går sedan iväg.

(utdrag från observation 3 den 3 dec klockan 14.00)

I denna observation visar beröring sig i att Astrid först rör Davids hår och därefter hans axel. Detta är Astrids sätt att visa för David att hon trivs i hans sällskap. Løkken (2003, s. 31) skriver att små barns tankar finns i kroppen och det är därför genom kropp, tanke och känsla som barn upplever något. Vilket gör att små barn använder kroppen till hjälp för att skapa relationer. Løkken beskriver vidare att små barns icke verbala kommunikation synliggörs när små barn använder olika slags kommunikativa uttryck exempelvis beröring. Astrid uttrycker sin tanke och känsla och vill förmedla hur hon upplever stunden när de leker tillsammans. Detta är Astrids sätt att uttrycka sig och visa sin uppskattning för David.

Ett annat exempel på kommunikation genom beröring är när Nina 3 år och Erik 3 år står och tittar på barngruppens gruppfoto som sitter uppsatt på väggen.

De tittar på varandra och skrattar tillsammans.

Erik tar sin ena hand på Ninas huvud och pekar med sitt pekfinger på fotot. Han kommunicerar med Nina genom en fysisk beröring och tittar och söker också ögonkontakt samtidigt som han pratar med Nina.

Erik- den och där.

Erik pekar på barnen och pedagogerna på bilden.

Nina tittar noggrant på gruppfoto som sitter uppe på väggen.

(utdrag från observation 4 den 3 dec klockan 15.15)

Aktiviteten visar att Nina och Erik kommunicerar genom beröring då de tittar på ett gruppfoto som är uppsatt på väggen. Beröring kommer till uttryck när Erik tar sin hand på Ninas huvud. Det ser ut för att få hennes uppmärksamhet. Anledningen tycks vara att han tror att hon lättare kan se och förstå vad han menar om han får hennes uppmärksamhet. Svensson (2009, s. 11) menar att för att kommunikationen mellan människor ska fungera tillfredställande krävs en förståelse mellan parterna. Erik vill förmedla något till Nina. Erik söker också ögonkontakt för att fånga Ninas uppmärksamhet samtidigt som han sedan pekar på barnens gruppfoto med sitt finger.

Kommunikation genom beröring förekommer också mellan Belinda 2 år och Ali 2 år. De sitter på golvet i rummet. Ali kommunicerar med Belinda genom att peka mot dörren. Han vill att hon följer med honom mot dörren, på vägen dit hittar de nycklar.

Ali sträcker sin hand för att hålla Belindas de håller sedan i varandra. Han pekar mot dörren Belinda tittar på Ali och följer med honom mot dörren. På vägen får hon syn på flera nycklar som ligger på golvet, hon plockar upp nycklarna och ger ena nyckeln till Ali. De låtsasleker att de låser och öppnar dörren. (utdrag från observation 5 den 4 dec klockan 10.45)

Även i denna aktivitet kommunicerar Ali med Belinda genom beröring för att väcka hennes uppmärksamhet. Han tycks vilja att hon följer med honom till dörren. För att få Belinda att gå mot dörren är han tydlig med att peka mot dörren. Løkken (2003, s. 30) skriver att små barn kommunicerar med hela sin kropp. Avsikten var förmodligen att få henne titta åt det håll han pekar mot. Ali kommunicerar med Belinda genom att peka eftersom han ville att hon skulle titta mot dörren. Då de leker med nyckeln att de låser och öppnar är deras tidigare erfarenhet och förståelse. Ali och Belinda tycks veta att med nycklar låser man en dörr och öppnar. Troligen har Ali och Belinda sett att i det verkliga livet låser man och öppnar dörrar med nycklar.

Kommunikation genom imitation

Vygotskij (1995) visar att kommunikation sker genom imitation så kallad imitationsinlärning där barn leker och samarbetar. I den fria leken härmar barnen varandras rörelser. Vygotskij (1995) beskriver att imitation handlar om barns sätt att intensivt studera och observera andras rörelser. Genom att iaktta lär sig ett beteende genom att härma någon annan. Barn imiterar sina kamrater på förskolan främst i den fria leken exempelvis i olika slags rörelser.

Maria 2 år och Ida 2 år sitter på soffan och tittar i en bok.

Ida ser nyfiket på Maria som sitter på soffan med en bok och bläddrar sida efter sida. Ida tittar fascinerad på bilder och bokstäver i boken. Ida tar en bok från hyllan och sätter sig bredvid Maria, Ida gör likadant och bläddrar i boken.

(utdrag från observation 6 den 5 dec klockan 9.00)

Imitation kommer till uttryck när Ida härmar Maria när hon sitter och tittar i en bok. Ida observerar tidvis Marias ansiktsuttryck och tolkar det som att boken verkar spännande att titta och bläddra i. Detta leder till att hon också tar fram en bok och gör samma rörelser till exempel när hon tittar i boken. Vygotskij (1995) menar att barns kommunikation kommer till uttryck genom imitation. Lindahl (1998, s.47) skriver att små barns kommunikation utgörs exempelvis genom att barn observerar och imiterar andra kamrater på förskolan. Det tycks som att Ida sätter sig bredvid Maria för att antagligen skapa en kommunikation dem emellan.

Ett annat exempel av imitation är när Patricia 1 år imiterar Tildas 1 år rörelser när hon snurrar och hoppar. De står och tittar på varandra och är glada.

Tilda går ännu närmare och de tittar en stund på varandra. De skrattar och verkar trivas i varandras sällskap. Tilda lägger sig på golvet och börjar snurra med kroppen och därefter hoppar. Patricia lägger sig på golvet och börjar snurra med kroppen och ställer sig upp och hoppar precis som Tilda. (utdrag från observation 7 den 5 dec klockan 14.15)

I denna aktivitet härmar Patricia Tildas olika rörelser med kroppen. Tilda använder kroppens rörelser när hon hoppar och snurrar. Det är Patricia som tidvis observerar och iakttar Tildas olika rörelser. Med en gång börjar Patricia göra samma rörelser. Lindahl (1998, s. 25) framhåller att barn imiterar för att skapa sociala relationer. Lindahl skriver att Vygotskij betonar att mycket av det vi lär oss, lär vi oss av andra och nyckeln till socialt lärande är förmågan att imitera. Små barn börjar först med att iaktta varandras beteenden genom att kopiera andras rörelser. Det här synliggörs när Patricia härmar Tildas rörelser med kroppen. Tack vare att de härmar varandra möter de på nya utmaningar genom att imitera sådana rörelser man inte gjort tidigare. Genom att härma någon annan kan nya sidor och förmågor upptäckas.

I nästa exempel kommer imitation till uttryck när Anna trycker på telefonens olika knappar. Anna leker med en docka som är intill henne.

Hon tar en leksak och låtsas leker att det är en telefon.

Anna trycker på telefonens knappar.

Anna - hallo

Anna - hej! Hejdå!

Anna rör sig nyfiket omkring rummet och tar de leksaker hon finner vara intressanta.
(utdrag från observation 8 den 6 dec klockan 9.50)

Vygotskij (1995) hävdar att barn imiterar andra barn genom leken. Barn erövrar nya kunskaper och erfarenheter vilket leder till utveckling. Barn imiterar andra människors handlingar och beteenden baserat på vad de sett eller erfarit i verkligheten och gärna upplever det i leken. Anna har förmodligen sett andra barn eller vuxna prata i telefon och leker att hon pratar i telefon. Anna tycks också veta i hur man håller i en telefon och att man pratar samtidigt.

Diskussion

I resultatdiskussionen diskuterar jag verbal och icke verbal kommunikation i den fria leken på förskolan. Undersökningen visar att barn kommunicerar, icke verbalt och verbalt. Jag har även delat in i de två teman som behandlar små barns kommunikation dessa teman är beröring och imitation. Vidare diskuterar metod, didaktiska konsekvenser och avslutningsvis ges förslag till fortsatt forskning.

I denna undersökning har jag gjort observationer på en förskola, totalt 15 observationer. Detta gör att man inte kan uttala sig och tro att alla barn kommunicerar som de gjort i mina observationer. Jag tror dock inte att det skiljer sig från hur de flesta barn kommunicerar.

Verbal kommunikation

Små barn kommunicerar genom verbal kommunikation. Knutsdotter Olofsson (2009, s 87) visar att när barn leker utvecklar de sin förmåga till verbal kommunikation. I exemplet med Lisa när hon ser en docka ligga naken på golvet skapas genast en upplevelse där känslor och tankar uttrycks i ord. Lisa pratar om hur det upplevs att frysa eftersom dockan inte har kläder det är anledningen till att dockan fryser. Jag anser att barn resonerar baserat på vad de har sett och erfarit. I denna situation är barns sinnen och känslor starkt relaterade till upplevelsen. En upplevelse av att se någon annan frysa väcker tankar och känslor i att hjälpa personen ifråga. En positiv upplevelse förknippas med skratt, glädje och rörelser med kroppen och så vidare. Alltså olika känslor står för glädje och ledsamhet som små barn vet och har lärt sig av omgivningen. Även Säljö (2005, s.118) visar att människans erfarenhet leder till att det skapas ett lärande baserat på vad de erfarit. Vygotskij (1995) menar att det är i minnet det lagras kunskaper och erfarenheter hos små barn som gör att tänkandet utvecklas därefter. Allt barnet möter och erfär ligger till grund i hur de resonerar och utvecklas i sitt eget tänkande. Eftersom Lisa vet att en människa fryser utan kläder, tröstar hon genom att värma med filt. Hon vet förmodligen att det upplevs kallt och håller om dockan för att trösta och värma. Ytterligare ett annat exempel kring verbal kommunikation är när Rosita leker att dockan är verklig. Hon pratar med dockan medan hon förbereder maten där ord kommer till uttryck. Exempelvis när Rosita frågar om dockan är ”mätt” då det inre talet kommer fram. Som nämnts skapas det alltså ett verbalt tänkande. Det är språket som utvecklar tänkandet när tankarna börjar bli uttalade. Jag upplever att Rosita relaterar till sina egna tankar och känslor där hennes erfarenhet kommer fram om hur det känns att vara hungrig. Alltså tänker Lisa och utgår från sin erfarenhet och resonerar baserat på vad hon sett och erfarit.

Kommunikation genom beröring

Løkken (2003,s. 31) menar att i förskolan är kommunikationen mellan barnen en viktig faktor det är nödvändigt eftersom de behöver förstå varandras intentioner och avsikter för att förstå

och kommunicera med andra barn. Det är betydelsefullt och avgörande för att barns kommunikation ska förstås från bägge parter. Løkken (2003, s. 30) visar att barn förmedlar tankar och känslor genom beröring där barn använder kroppen för att skapa relationer. Det är då barn upplever en samhörighet och gemenskap till varandra. Små barn skapar relationer till varandra stundvis då de kommunicerar genom beröring. Det här visar sig i när Astrid bland annat rör Davids hår för att visa sin uppskattning. Detta var hennes sätt att visa för honom i hur hon upplevde deras gemensamma stund tillsammans. Astrid ville gärna dela med sig av sina känslor och tankar för David. Jag vill lyfta att Astrid ville förmedla hennes budskap på ett omsorgsfullt sätt och visade genom beröring, att hon trivdes i hans sällskap. Ytterligare ett annat exempel kring beröring visar sig i när Erik kommunicerar med Nina genom att röra Ninans huvud. Erik kommunicerar genom beröring samtidigt som han söker ögonkontakt med Nina. Knutsdotter Olofsson (2009, s 88) lyfter hur avgörande och viktigt kroppsspråk är för barn för att de överhuvudtaget ska kunna skapa en förståelse över vad som förmedlas. Vygotskij (1995) menar att barn utvecklar kommunikationen i den fria leken tillsammans med andra barn. I exemplet då Ali vill att Belinda följer med honom till dörren. Evenshaug & Hallen (2001, s. 92) menar att barn kommunicerar med olika rörelser med kroppen. Jag har uppmärksammat att barn kommunicerar genom beröring med sina kamrater troligtvis därför att barnen upplever att de gör sig lättare förstådda. Jag anser att det ligger i små barns natur att kommunicera genom beröring eftersom deras språk är ännu inte fullt utvecklat.

Kommunikation genom imitation

Vygotskij (1995) menar att barns kommunikation utvecklas i leken där de samarbetar med varandra. Små barn lär känna sina kamrater i förskolan och möter ständigt nya sociala utmaningar som lockar till imitation, till exempel när barnet får ”en vilja av att göra samma sak”. Detta utmärker sig särskilt i exemplet med Ida när hon härmar Maria genom att göra samma rörelser när hon vänder sidorna i boken. Lindahl skriver att Vygotskij betonar att mycket av det vi lär oss, lär vi oss av andra och nyckeln till socialt lärande är förmågan att imitera. Små barn börjar först att studera intensivt kamratens beteenden genom att noggrant se kamratens olika slags rörelser för att så småningom imitera. Vilket så småningom gör att små barns skapar förståelse över andra barns handlingar därefter. Mer kring imitation visar sig i att Patricia härmar Tildas rörelser genom att snurra och hoppa med kroppen. Lindahl (1998, s. 25) menar att barn imiterar för att skapa sociala relationer. Jag anser att det är små barns sätt att söka kommunikation genom att härma varandra. Här menar jag att barn först skapar en förståelse över vad som sker, för att sedan bilda en egen uppfattning. De skapar också en positiv relation till varandra. Barnen relaterar imitationen till någonting positivt och gärna återupplever det flera gånger om.

I exemplet med Anna som har en förförståelse i hur man pratar i en telefon. Detta har hon antagligen sett i sin närmaste omgivning, föräldrar eller också sett andra barn på förskolan leka likadant. Jag anser att det är deras första stadium i att kommunicera och ta kontakt och utveckla kommunikationen med barn och vuxna på förskolan.

Metoddiskussion

Jag ville se små barns kommunikation i den fria leken. För att få svar på mitt syfte och undersöka använde jag kvalitativ studie med observationer i form av löpande protokoll. Jag genomförde 15 observationer. Valet att använda mig av observationer i form av löpande protokoll berodde på att det kändes som det mest givna och bästa valet.

När jag genomförde mina observationer ställde jag mig en bit bort för att inte störa deras lek. Jag upplevde att barnen inte lade särskilt mycket märke till mig när jag observerade och befann mig där. Under själva observationerna skrev jag ner så noggrant möjligt. När jag sedan gick hem renskrev jag observationerna utförligare detta för att göra materialet skulle bli mer konkret och tydligare för mig att analysera.

Mitt undersökningsområde finner jag har gett mig ökade kunskaper och förståelse i hur små barn kommunicerar i den fria leken. Det har varit givande och lärorikt dessa kunskaper är viktiga att ha med mig i mitt yrkes roll som förskollärare.

Didaktiska konsekvenser

Min studie kring små barns kommunikation i den fria leken har utgått från mitt intresse till att kunna möta och förstå barns olika sätt att kommunicera med andra barn och vuxna. Jag hoppas att allt fler pedagoger inser vilken stor betydelse små barns början till en kommunikation är, hur värdefullt det är att pedagoger förstår barnen samt att barnen emellan också förstår varandra för att skapa en trygg relation till varandra. Här blir pedagogens roll viktig eftersom vi behövs för att stötta och finnas till för barnen och skapa förutsättningar samt för att hjälpa dem i deras kommunikation.

Fortsatt forskning

Under tiden jag gjort min undersökning har jag blivit fascinerad av den inneboende drivkraften små barn bär med sig för att lära sig nya saker. De utforskar ständigt och har en strävan att behärska olika situationer i sin omgivning. Det skulle vara väldigt intressant att få möjlighet att under en längre period och med hjälp av videokamera studera denna drivkraft.

En annan företeelse som fångade mitt intresse är barnens språkliga uttrycksätt. Det skulle vara intressant att studera betydelsen av pedagogens roll av små barns språkutveckling.

Avslutning

För att främja varje barns olika kommunikationssätt har pedagogerna på förskolan som uppdrag att medvetet använda sig av kommunikation i verksamheten ”kunskap kommer till uttryck i olika former” (Lpfö 98 rev.2010, s.6). Utifrån mina nya kunskaper jag införskaffat mig i

undersökningen och under utbildningen känner jag mig förberedd i min kommande yrkesroll att bemöta och möta små barns olika sätt att kommunicera med andra barn och pedagoger.

Tack!

Avslutningsvis vill jag tacka alla barn, föräldrar och pedagoger som har gjort det möjligt för mig att genomföra denna undersökning. Jag vill också tacka min handledare Lena Tyrén för god handledning och stöttning i mitt arbete. Tack till de som läst mitt arbete och kommit med synpunkter. Jag vill till sist framhäva de intressanta och givande diskussioner som har kommit att forma mig under utbildningens gång. Det här har bidragit att jag kunnat få djupare förståelse i min yrkesroll som förskollärare.

Referenser

- Broberg, Malin, Hagström, Birthe & Broberg, Anders (2012). *Anknytning i förskolan: vikten av trygghet för lek och lärande*. 1. uppl. Stockholm: Natur & Kultur
- Brodin, Marianne & Hylander, Ingrid (1998). *Att bli sig själv: Daniel Sterns teori i förskolans vardag*. 1. uppl. Stockholm: Liber
- Doverborg, Elisabet & Pramling Samuelsson, Ingrid (2000). *Att förstå barns tankar: metodik för barnintervjuer*. 3., [omarb.] uppl. Stockholm: Liber
- Dovemark, Marianne (2007) Etnografi som forskningsansats. I Dimenäs, Jörgen (red). (ss. 134-156). *Lära till lärare*. Stockholm: Liber
- Evenshaug, Oddbjørn & Hallen, Dag (2001). *Barn- och ungdomspsykologi*. 2. uppl. Lund: Studentlitteratur
- Hagtvet, Bente Eriksen (2006). *Språkstimulering. D. 2, Aktiviteter och åtgärder i förskoleåldern*. 1. uppl. Stockholm: Natur och kultur
- Knutsdotter Olofsson, Birgitta (2009) Vad lär barn när de leker?. I Jensen, Mikael & Harvard, Åsa (red). *Leka för att lära: utveckling, kognition och kultur*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur
- Kihlström, Sonja (2007) Att observera – vad innebär det?. I Björkdahl Ordell, Susanne & Dimenäs, Jörgen (red). (ss. 226-242). *Lära till lärare: att utveckla läraryrket - vetenskapligt förhållningssätt och vetenskaplig metodik*. 1. uppl. Stockholm: Liber
- Kvale, Steinar. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur
- Lindahl, Marita (1998). *Lärande småbarn*. Lund: Studentlitteratur
- Läroplan för förskolan Lpfö 98*. [Ny, rev. utg.] (2010). Stockholm: Skolverket
- Løkken, Gunvor. - Toddlerkultur : om ett- och tvååringars sociala umgänge i förskolan / Gunvor Løkken ; översättning: Inger Lindelöf. - 2008 - 1. uppl.. - ISBN: 9789144040202
- Rubinstein Reich, Lena & Wesén, Bodil (1986). *Observera mera!*. Lund: Studentlitteratur
- Stukát, Staffan (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur
- Svensson, Ann-Katrin (2009). *Barnet, språket och miljön: från ord till mening*. 2., omarb. uppl.

Lund: Studentlitteratur

Säljö, Roger (2005). L.S.Vygotskij - forskare, pedagog och visionär. I Forssell, Anna (red.) (2005). Boken om pedagogerna. 5., [rev. och utök.] uppl. Stockholm: Liber

Säljö, R. (2000). *Lärande i praktiken. Ett sociokulturellt perspektiv*. Stockholm: Norstedts Akademiska förlag.

Thurén, Torsten (2007). *Vetenskapsteori för nybörjare*. 2., [omarb.] uppl. Stockholm: Liber

Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning [Elektronisk resurs]. (2002). Stockholm: Vetenskapsrådet
Tillgänglig på Internet: http://www.cm.se/webbshop_vr/pdf/etikreglerhs.pdf

Vygotskij, Lev Semenovič (1995). *Fantasi och kreativitet i barndomen*. Göteborg: Daidalos

Öhman, Margareta (2003). *Empati genom lek och språk*. 2., [aktualiserade] uppl. Stockholm: Liber

Bilaga 1

Högskolan i Borås
Institutionen för pedagogik

Informationsbrev till pedagogerna på förskolan.

Hej!

Jag heter Julieta Falcon och studerar till förskollärare vid Högskolan i Borås. Jag ska skriva om små barns kommunikation i den fria leken på förskolan. Kommuniserar små barn i den fria leken och isåfall på vilket sätt ser deras kommunikation ut.

Jag kommer att genomföra observationer under deras fria lek. Det betyder att jag kommer vara på plats i barngruppen under för- efter middagen under fem dagar.

*Tveka inte att kontakta mig vid vidare funderingar
(se bifogade kontaktuppgifter)*

Med vänlig hälsning

Julieta Falcon

Tel: XXXX Tel: XXXX

E-post: xxxx@hb.se E-post: xxxx@hb.se

Bilaga 2

Högskolan i Borås
Institutionen för pedagogik

Informationsbrev till föräldrar på förskolan Sandeslätt

Jag heter Julieta Falcon och studerar till förskollärare vid Högskolan i Borås. Nu befinner jag mig i min sista termin och ska genomföra mitt examensarbete som kommer inrikta sig på små barns kommunikation i den fria leken på förskolan. Syftet är att fokusera på vilka uttrycksätt små barn använder i den fria leken. Detta betyder att jag kommer att behöva observera ert barn därför behöver jag ett medgivande från dig som vårdnadshavare. Jag följer Vetenskapsrådets forskningsetiska principer vilket betyder att barnens och förskolans namn **inte** kommer benämnas i arbetet. Ni har när som helst rätt att avbryta medverkandet i undersökningen.

Med vänlig hälsning Julieta Falcon.

Var vänlig kryssa i och skriv under här nedan och lämna till pedagogerna på förskolan senast xxxxx

Jag medger att mitt/mina barn får delta i de aktiviteter vi kommer att observera.

Jag medger *inte* att mitt/mina barn får delta i de aktiviteter vi kommer att observera.

Barnets namn: _____

Målsmans underskrift: _____